

§ 43 NYT

79. Om vejledende retningslinjer for administrationen af anlæg m.v. af vildtdamme/småsøer i det åbne land

1. Indledning.

Skov- og Naturstyrelsen modtog i efteråret 1988 henvendelser fra henholdsvis Landbrugsministeriets Vildtforvaltning og fra Jagtorganisationernes Fællesudvalg med opfordringer til, at styrelsen foretog en nærmere vurdering af de forhold og vilkår det ud fra forskellige naturmæssige synspunkter ville være rimeligt at knytte som vilkår ved anlæg af vildtdamme (andedamme) og småsøer i naturtyper omfattet af naturfredningslovens § 43.

Der blev nedsat en arbejdsgruppe under Skov- og Naturstyrelsen med deltagelse af Jagtorganisationernes Fællesudvalg, Landbrugsministeriets Vildtforvaltning, Hovedstadsrådet, Amtsrådsforeningen, Danmarks Miljøundersøgelser og Miljøstyrelsen.

Arbejdsgruppen har udarbejdet nogle retningslinier for anlæg af vildtdamme og småsøer i det åbne land, som Skov- og Naturstyrelsen kan tiltræde. Disse retningslinier bringes nedenfor.

Retningslinierne er af særlig betydning for de naturtyper, der er omfattet af § 43. Imidlertid er der også inddraget naturtyper, der ikke i dag er omfattet af §

43-beskyttelsen. Baggrunden herfor er, at vejledningen på denne måde kan tjene som grundlag for amtsrådenes almindelige rådgivning i naturbeskyttelsesspørgsmål og for bedømmelsen af ansøgninger om anlæg af vildtdamme, hvor der på grund af andre regler, f.eks. naturfredningslovens bestemmelser om beskyttelseslinier, vandløbsloven, skovloven eller zonenloven, kræves en tilladelse fra amtsrådet og/eller andre myndigheder.

Retningslinierne er vedlagt et forslag til et ansøgnings-skema, som kan anvendes, når der skal søges tilladelse til anlæg af en sø hos den regionale myndighed.

I gruppens anbefalinger i det følgende er der ikke taget stilling til, om og i givet fald efter hvilke regelsæt, der kræves tilladelse, idet dette falder udenfor rammerne af vejledningen.

2. Retningslinjer for lokaliser- ing, indretning og udnyttelse af kunstige damme.

Retningslinjerne, der alene er generelle og overordnede, er udarbejdet med henblik på den kommende administrative praksis på området. Med hensyn til mere tekniske forhold vedrørende anlæg, fodring og udsætning af ænder henvises til de nyeste publikationer ("Småvandhuller - om bevaring, pleje og gravning", Skov- og Naturstyrelsen 1988 og "Opdræt, udsætning og jagt på udsat-

te fugle", Landbrugsministeriets Vildtforvaltning 1989). Endvidere har adskillige amtskommuner udgivet foldere og hefter om vandhuller.

2.1 Lokalisering af damme.

Følgende retningslinjer anbefales for lokalisering af damme i forskellige naturtyper:

Vandløb og Kildeområder.

Vandløb og kildeområder udgør to i sig selv sårbare og bevaringsværdige naturtyper, og damme bør ikke tillades anlagt ved opstemning, udgravning eller på anden måde i eller i umiddelbar tilknytning til disse. Kun helt undtagelsesvist kan dette tillades, f.eks. hvor en grøft/vandløb nedstrøms er rørlagt uden reel restaureringsmulighed.

Moser og ferske enge.

Moser omfatter et bredt spektrum af naturarealer. Nogle af disse er der meget væsentlige naturfredningsmæssige og naturvidenskabelige interesse i at bevare uforstyrret. Der bør således generelt ikke tillades anlæg af damme i højmosearer samt fat-tigkær og kalkrigkær.

I tørvemoser og lavmoser (enge), der i forvejen kan være stærkt prægede af ældre, evt. tilgroede vandhuller i form af tørvegrave o.l., kan nygravning eller retablering af vandhuller i en del tilfælde økologisk og landskabeligt set være uproblematisk, men en tilladelse må i hvert enkelt tilfælde bero på en konkret faglig vurdering.

I ferske enge, (herunder lavmoser, der i en del tilfælde ikke er omfattet af den gældende § 43-beskyttelse), som gennem en periode har været anvendt til græs-

ning og høslet, og som i de fleste tilfælde også med mellemrum har været omlagt og i varierende omfang udsat for dræning og vandstandssænkning, vil det i en del tilfælde være ret uproblematisk at anlægge en dam. Det må dog i hvert enkelt tilfælde ske under hensyntagen til de botaniske og landskabelige forhold.

Særligt i enge og lignende vedvarende græsarealer, der ikke har været omlagt inden for den sidste halve snes år eller som iøvrigt rummer særlige botaniske forekomster (orkidéer m.v.) bør man være yderst tilbageholdende med anlæg af damme.

På vekselvåde engarealer, f.eks. langs vandløb der årligt oversvømmes, og hvor der findes en særlig flora og fauna, bør der generelt ikke anlægges damme.

Strandenge.

Anlæg af damme på strandenge og i strandsumpe bør normalt ikke finde sted, og er iøvrigt som regel overflødig, da der på strandengene oftest er naturligt forekommende vandfyldte pander og loer.

Heder.

På heder og i næringsfattige biotoper iøvrigt bør der kun gives tilladelse til anlæg af damme ud fra konkrete vurderinger af bl.a. de landskabelige og botaniske forhold. Særligt restriktive vilkår bør her knyttes til fodring og udsætning, jvf. nedenfor.

Agerland.

Fra en naturmæssig synsvinkel er det dyrkede agerland en biotop, hvor der med fordel kan anlægges nye damme, bl.a. som erstatning for nogle af de mange vandingshuller, mergelgrave og lignende våde småbiotoper, der gennem de senere år er forsvundet.

2.2 Indretning / anvendelse af søer / damme.

Arbejdsgruppen har drøftet vilkår om udsætning af grånder, fodring, hegning, etablering af øer og plantning i tilknytning til anlæg af nye vildtdamme. I den forbindelse anbefaler gruppen for de enkelte forhold følgende generelle vilkår, der i mange tilfælde skønnes at kunne forene de ferskvandsbiologiske, landskabelige og jagtlige interesser, der er knyttet til indretningen og anvendelse af nye damme.

Vilkårene, der knyttes til det enkelte tilfælde, bør som overordnet målsætning sikre, at den nyanlagte dam over en årrække kan eksistere som et velfungerende økosystem, d.v.s. som en dam med så god vandkvalitet, at vandets næringsstofindhold og algeproduktion ikke er større, end at der kan opretholdes en vegetation af undervandsplanter, varieret bredvegetation og et varieret dyreliv m.h.t. hvirvelløse dyr (vandinsekter etc.), og padder m.v.

Damme, hvor den økologiske balance som følge af eutrofiering "tipper over", så de får høj algeproduktion, dårlig sigtddybde og barbund, kan stadig have en vis værdi som levested for udsatte grånder, men er ud fra bredere naturmæssige synsvinkler mindre værdifulde og relativt vanskelige og kostbare at oprense eller på anden måde restaurere.

Udsætning af Ænder.

Udsætning og afledt jagtmulighed er i mange tilfælde incitamentet for, at man bekoster anlæg af nye damme. Forbud mod udsætning vil derfor i mange tilfælde kunne få den konsekvens, at der ikke etableres noget vandhul overhovedet.

Gruppen anbefaler, at man i højere grad går fra udsætninger af ællinger i sommerperioden til udsætning af enkelte (stækkede) ynglepar i det tidlige forår.

Ofte udsættes imidlertid et væsentligt større antal ænder, end der er naturligt fødegrundlag for i vandhullet. Det gælder særligt den mest almindelige form for udsætning (opdrætsudsætninger af ællinger om sommeren), hvorved fodring kan blive nødvendig, og risikoen for forringelse af vandhullets naturlige økosystem øges.

Arbejdsgruppen anbefaler, at der ved ællingudsætninger som en grov tommelfingerregel, højst udsættes 1 ælling/ 50 m² dam. Større antal bør kun udsættes i damme uden for § 43-områder, f.eks. damme anlagt i agerland.

Fodring

Fodring i vandet medfører direkte og indirekte en øget tilførsel af organisk stof og næringsstoffer til vandhullet med risiko for at biotopen (f.eks. i hede), udsættes for "foderforurening": men belastningen ved fodring i vand er også til stede i øvrige damme. **Fodring bør ikke finde sted i vandet, men i stedet ske på land, evt. fra foderautomat.**

Fodring bør kun være et supplement til ændernes naturlige føde, og bør såvidt muligt helt undgås både i kunstigt anlagte damme og i naturlige vandhuller og søer.

Hegning

Hegning bør af landskabelige grunde udelades eller begrænses til opstilling (tidsbegrænset) af et "aklimatiseringshegn", der fjernes ca. en uge efter udsætningen.

Udformning af damme, øer og halvøer

Hvor det er nødvendigt at anlægge halvøer og øer, bør disse etableres med stor randeffekt (fliget bred), uden store, skæmmende opgravninger og i niveau, der kun er få cm over dammens vandspejl. Halvøer kan afskærms fra land ved hegn, der skjules af lave løvbuske. Der bør ikke etableres øer i små vandhuller.

Plantning

Plantning i tilknytning til vildtdamme bør ske med naturligt forekommende (egnskarakteristiske) træer og buske. Hvor landskabelige hensyn, f.eks. ved an-

læg af damme i hedearealer, taler for det, kan der stilles vilkår om forbud mod plantning. På sydsiden bør der ikke være så høj en bevoksning, at der bliver skygge, ligeledes bør en bred zone helt friholdes for tilplantning, jf. i øvrigt vandhulsbogen (1988).

3. Ansøgningskema.

Ved anlæg af søer i områder, som kræver tilladelse hos en eller flere myndigheder, kan omstående skema evt. benyttes.

ANSØGNING OM TILLADELSE TIL ANLÆG OG ÆNDRING AF SØER OG MOSER

Ansøger:

Navn: .....

Adresse: .....

Telefon: .....

Ejer: Navn: .....

Adresse; .....

Telefon: .....

Arealets
beliggenhed Matr. nr.: ..... Ejerlav .....

Kommune: .....

Projektets
formål: .....

.....

.....

.....

Beskrivelse af arealet (sæt kryds):

Mose .....

Sø/vandhul .....

Vandhul .....

Kilde/væld .....

Strandeng .....

Hede .....

Fersk eng .....

Overdrev .....

Dyrket mark.....

Skov .....

Andet.....

Beskrivelse af ønskede indgreb (sæt kryds):

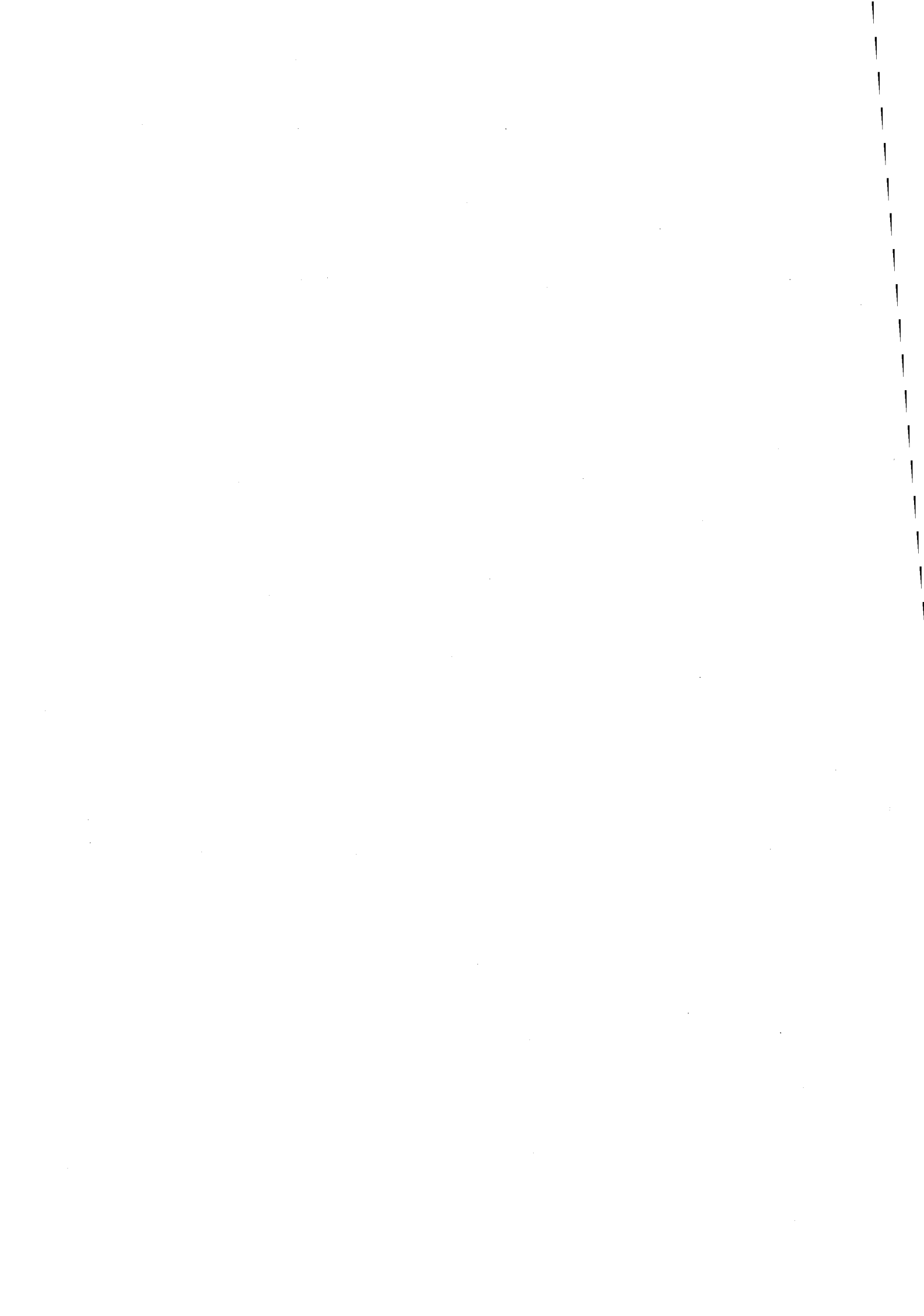
- Vandhullets/søens areal .....
- Ny gravning af vandhul .....
- Oprensning af eksisterende vandhul .....
- Udvidelse - - - .....
- Opstemning af vandløb til sø .....
- Anlæg af sø indenfor 100 m fra vandløb .....
- Tilløb ønskes etableret .....
- Afløb - - - .....
- Udsætning af ænder (art) .....
- - - (antal og alder) .....
- Udsætning af fisk (art) .....
- Udsætning af flodkrebs .....
- Hegning (angiv type) .....
- Fældning af træer og buske .....
- Beplantning med træer og buske (hvilke arter ønskes plantet)
.....

Kortskitse (gerne udsnit af kort i målestok 1:25.000 og skitse i stor størrelse med angivelse af verdenshjørner)

, den 199

.....

(ejers underskrift)

Adresse hvortil ansøgningen skal sendes, hvis anlæg af en sø kræver tilladelse efter naturfredningslovens § 43.

Frederiksborg amt, Kongens Vænge, 3400 Hillerød	42-26 66 00
Københavns Amt, Blegdamsvej 27, 2100 København Ø	31-38 40 40
Roskilde amt, Amtsgården, Køgevej 80, 4000 Roskilde	58-35 03 35
Vestsjællands amt, Alleen 15, 4180 Sorø	53-63 25 33
Storstrøms amt, Parkvej 37, 4800 Nykøbing F.	54-85 52 66
Bornholms amt, Ringvejen 1, 3700 Rønne	53-95 21 23
Fyns amt, Ørbækvej 100, 5220 Odense SØ	66-15 94 00
Sønderjyllands amt, Skelbækvej 2, 6200 Aabenraa	74-62 50 50
Ribe amt, Sorsigvej 35, 6760 Ribe	75-42 42 00
Vejle amt, Damhaven 12, 7100 Vejle	75-83 53 33
Ringkjøbing Amt, St. Blichersvej 6, 6950 Ringkøbing	75-32 08 66
Århus amt, Søndergade 74, 8000 Århus C	86-12 11 55
Viborg amt, Skottenborg 26, 8800 Viborg	86-62 33 00
Nordjyllands amt, Niels Bohrs Vej 30, 9220 Ålborg Ø	98-15 62 22

Udfyldes af forvaltningen

Området er:

- Fredet
  - Nærmere end 150 m fra sø over 3 ha
  - Nærmere end 150 m fra offentligt vandløb
  - Nærmere end 100 m fra kyst
  - Nærmere end 100 m fra fortidsminde (gravhøj og lign.)
  - Omfattet af vandløbsregulativ
  - Omfattet af recipientkvalitetsplan
  - Fredskovspligtigt
  - Skov, som indenfor en periode af 10 år har skiftet ejer
- I de to sidste tilfælde skal det lokale statsskovdistrikt inddrages.

